

///-----

O přestavbě a kádrové politice strany.

Projev generálního tajemníka ÚV KSSS Michaila Gorbačova na zased. ÚV.

1. Přestavba je objektivní nutností.

...Ale strana musí vidět život v celé jeho šíři a složitosti. Žádné ani ty největší úspěchy nám nesmějí zastínit ani rozpory ve vývoji společnosti, ani naše chyby a přehmyty.

Hlavní příčina a politické byro považuje za nutné to s plnou otevřeností to na zasedání říci - byla v tom, že ÚV KSSS a vedení země především ze subjektivních příčin nedokázaly včas a v plném rozsahu zhodnotit nutnost změn a nebezpečí narůstání krizových jevů ve společnosti a vypracovat přesnou linii na jejich překonání...

V přípravě politiky i v praktické činnosti převládaly konservativní nálady, setrvačnost, snaha zbavit se všeho, co se nevešlo do navvyklých schémat, neochota řešit aktuální ekonomické otázky. Za to všechno, soudružky a soudruzi, řídicí stranické a státní orgány nesou zodpovědnost.

...Teoretické představy o socialismu zůstaly v mnohém na úrovni 30.-40. let, kdy společnost řešila docela jiné úkoly. Rozvíjející se socialismus, dialektika jeho hybných sil a rozporů i skutečný stav společnosti nebyly předmětem hlubokého vědeckého bádání. Příčiny této situace sahají velmi hluboko, vycházejí z oné konkrétní historické situace, kdy vzhledem ke známým okolnostem zmizela z teorie a společenských věd živá diskuse a tvůrčí myšlení a autoritativní hodnocení a úvahy se staly nezvratnými pravdami, které mohly být jenom komentovány. Formy organizace společnosti které se vytvořily v praxi, byly jaksi absolutizovány. Navíc podobné představy o podstatě věci byly ztotožňovány s charakteristikami vlastními socialismu, považovány za neměnné a předkládány jako dogmata, která neponechávají místo pro objektivní vědecké bádání. Utvořil se ustrnulý obraz socialistických výrobních vztahů, byla podceňována jejich dialektická vzájemná součinnost s výrobními silami. Sociální struktura společnosti byla zobrazována schematicky, bez rozporů a dynamismu nejrůznějších zájmů jejich různých vrstev a skupin.

Předcházelo: Tato analýza je nutná, aby se zebránilo opakování chyb a aby byly splněny závěry sjezdu, s nimiž souvisí budoucnost našeho lidu a osudy socialismu. Tím spíše, že ve společnosti i ve straně samé nebyla ještě zcela pochopena složitost situace, v níž se země ocitla. Zřejmě tím lze vysvětlit i to, že řada soudruhů klade otázky týkající se opatření, která politické byro a vláda podnikají při přestavbě. Nezřídka se ptají, zda na to nejdeme příliš zhurta.

Do určité míry se rozšířily lehkovážné představy o komunismu, různá prorocství a abstraktní úvahy... Takový postoj k teorii musel mít negativní dopad, a také měl, na společenské vědy a na jejich úlohu ve společnosti. Vždyť je, soudružky a soudruzi skutečností, že nezřídka bylo u nás dokonce podporováno nejrůznější scholastické teoretizování, které se netýkalo ničích zájmů a životních problémů...

...Pož desetiletí byly v praxi hospodaření a řízení konzerrovány za staralé metody a naopak některé efektní ekonomické formy byly bezdůvodně odmítány.

Zvláště je třeba se zmínit o socialistickém vlastnictví. Byla vážně oslabena kontrola, kdo a jak jím disponuje, často se plýtvalo na lokální a resortní zájmy, stávalo se jaksi "ničím", bylo zdarma, bez skutečného hospodáře a v mnoha případech sloužilo k bezpracným příjmům. Nesprávný postoj byl také k družstvevnímu vlastnictví, které bylo chápáno jako něco druhořadého a bezperspektivního. To všechno mělo vážné důsledky v zemědělské a sociální politice, vedlo to k papírování ve vztazích s kolchozy a k likvidaci výrobního družstvevního. Neobešlo se to ani bez vážných omylů v názorech na osobní pomocné hospodářství a individuální pracovní činnost, což rovněž způsobilo nemalé ekonomické a sociální škody.

Předsudky o úloze zbožně peněžních vztahů a působení zákona hodnoty a často i to, že byly přímo stavěny proti socialismu jako něco cizorodého vedly k voluntaristickým přístupům v ekonomice, k podceňování chozrasčotu

rovnostářství v odměňování za práci, k subjektivistickým zásadám v tvorbě cen, k narušování peněžního oběhu a k nezájmu o otázky regulování poplatky a nabídky.

Úspěšně jsme sice řešili otázky zaměstnanosti obyvatelstva a zajistili jsme klíčové sociální záruky, avšak zároveň jsme nedokázali plně využít možností socialismu pro zlepšení bytových podmínek, zásobování potravinami, organizace dopravy, zdravotní péče, školství... Vyplácely se velké částky na neodůvodněné prémie a různé dodatečné pobídky, kvůli snadnějším ziskům se falšovaly výkazy.

Príznaky sociální koroze, které vznikly v posledních letech se negativně projevovaly na náladě společnosti, jaksi nepozorovaně narušovaly ušlechtilé mrevní hodnoty, které byly vždy vlastní našemu lidu...

Zhoubný vliv na mravní ovzduší ve společnosti měly případy přezíravého vztahu k zákonům, podfukářství a úplatkářství, povzbuzování patolizalství a pochlebování. Skutečná péče o lidi, o jejich životní a pracovní podmínky a o jejich sociální smýšlení byla nezřídka nahrazována politickým koketováním - hromadným rozdáváním vyznamenání, titulů a cen. Vytvářelo se ovzduší všeobecného odpouštění nedostatků, klesala náročnost kázeň a odpovědnost. Vážné nedostatky v ideově politické výchově byly v mnoha případech zastírány pořádáním okázalých akcí a kampaní a oslavami nejvýznamnějších jubilejí jak v ústředí, tak i na nižších úrovních. Stále hlubší propast vznikala mezi světem každodenní reality a světem okázalé prosperity.

Současně bujela byrokratická zkostratělost a formalismus a projevovala se krajní nesnášenlivost vůči kritice. V řadě případů začaly nepřiměřené ambice převládat nad realistickým hodnocením jiných i sebe same. Situace se komplikovala také tím, že stranický přístup k umělecké tvorbě byl nezřídka nahrazován úředními, neodůvodněnými zásahy do čistě tvůrčích procesů, osobním vkusem nebo antipatií a metody ideového působení a řízení byly nahrazovány administrativními rozhodnutími.

Nezřídka byla porušována zásada rovnosti komunistů. Mnozí členové strany zastávající vedoucí funkce se ocitli mimo kontrolu a kritiku, což vedlo k neúspěchům v práci a k vážnému porušování stranické etiky. Nelze také pomlčet o oprávněném rozhořčení pracujících nad chováním těch vedoucích pracovníků, kteří měli důvěru a pravomoc, kteří měli hájit zájmy státu a občanů, ale kteří zneužívali moci, umlčovali kritiku a obohacovali se, přičemž někteří z nich se dokonce stali účastníky, ne-li organizátory zločinných akcí. Krajně zvrácené podoby nabyly tyto negativní procesy, spojené s odcizením kádrů a s porušováním socialistické zákonnosti, v Uzbekistánu, Moldávii, Turkmenii, v řadě oblastí Kazachstánu, v Krasnodarském kraji, v Rostovské oblasti, ale také v Moskvě a některých dalších městech oblastech, krajích a republikách, ve sféře ministerstva zahraničního obchodu a ministerstva vnitra.

...Tím důležitější je znovu zdůraznit, že strana v sobě našla sílu a odvahu, aby situaci střizlivě zhodnotila, aby uznala nutnost zásadních změn v politice, ekonomice, sociální a duchovní sféře a aby zemi dovedla na cestu přestavby. V podstatě jde o obrát o opatření revolučního charakteru. Hovořímeli o přestavbě a o procesech hluboké demokratizace společnosti, které jsou s ní spojeny, máme na mysli skutečně revoluční a všestranné přeměny ve společnosti.

Zkrátka pozitivní změny jsou. Avšak břemeno problémů, které se nahromadily v této důležité sféře, je příliš velké a my přistupujeme k jejich řešení příliš nesměle.

Musíme si vzít k srdci poučení z minulosti, nelze tolerovat rozpor mezi rozhodnutími a praktickou činností při jejich realizaci. Nelze se na parovat ani propadat sebeuspokojení.

...Je ještě nemalý lid, kteří se jen pomažu. Zbavují nás minulosti, vyčkávají nebo i nepokrytě brzdí postup a brání širokému rozvoji politické, společenské a pracovní aktivity lidu.

Soudružky a soudruzi! Rozbor stavu naší společnosti, v němž byly v předvečer dubnového zasedání ústředního výboru a zkušenosti z přestavby nastolují s veškerou naléhavostí nejdůležitější otázku: máme záruku, že zahájený proces přeměn bude doveden do konce, že se dřívější chyby nebudou opakovat a že dokážeme zajistit dokonalý rozvoj naší společnosti?